

Телійчук В.Г.,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ СИТУАЦІЇ У ПРИЙНЯТТІ ПРАЦІВНИКАМИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОГО РІШЕННЯ

Зростання рівня організованості і професіоналізму злочинності, її технічна озброєність, вироблення і зміцнення імунітету злочинного середовища від традиційних засобів і заходів оперативно-розшукової діяльності, розгалужені корупційні зв'язки сприяють перетворенню злочинних груп у високо організовані об'єкти, які мають розвинену інфраструктуру. [1, с.184].

Злочинність – явище цілісне і всі його ознаки взаємозалежні між собою. Це явище суспільного життя, яке постійно пов'язане із розвитком суспільства і виявляється в соціальних відносинах у різних формах. Сутність злочинності як соціально-правового явища тісно пов'язана з природою і змістовним характером суспільних відносин, а також з тією соціальною категорією, яка вказує на її правовий характер у відповідних законах. Саме тому на сучасному етапі розвитку суспільства однією з основних внутрішніх функцій держави є, як відомо, запобігання злочинності та боротьба з нею. Від належного виконання цієї функції значною мірою залежить не тільки стан правопорядку в країні, а й інші показники, що характеризують якість життя населення, а саме: стан безпеки і захищеності індивіда, рівень корумпованості управлінського апарату, прозорість політичних, економічних та соціальних процесів тощо. Відповідно ефективність здійснення державою функції щодо боротьби зі злочинністю багато в чому визначає ефективність функціонування державної влади взагалі. Саме тому держава повинна приділяти значну увагу реалізації цієї надважливої функції [2].

Як свідчать теорія та практика оперативно-розшукової діяльності, прийняттю працівниками оперативних підрозділів оперативно-тактичного рішення передують належний аналіз та оцінка конкретної оперативно-розшукової ситуації. Саме особливостями сприйняття ситуації зумовлені вибір тактичних прийомів, прийняття рішень, визначено вчинки й поведінку працівника оперативного підрозділу, що здійснює оперативно-розшукові заходи [3].

Оперативно-розшукова ситуація, як тактична категорія включає в себе сукупність факторів, які характеризують хід стану, стан процесу проведення оперативно-розшукових заходів і тих умов у яких вони проходять. Є.О. Дідоренко, І.П. Козаченко та інші визначають, що оперативно-розшукова ситуація посідає центральне місце у структурі тактики, оскільки прийоми тактики, використані в ОРД, застосовуються з обов'язковим урахуванням існуючої реальності, відповідних умов, що склалися або штучно створені саме умови в яких діє оперативний підрозділ і застосовує тактичні прийоми, засоби, методи визначають суть оперативно-розшукової ситуації [4].

На наш погляд, В.А. Лукашов досить влучно зазначив, що оперативно-розшукова тактика вивчає закономірності злочинної діяльності, особливості характеру злочинців, тактико-технічні можливості оперативно-розшукових засобів і методів, інформаційні, організаційні, матеріально-технічні та інші фактори оперативної обстановки. Необхідно звернути увагу, що ці об'єкти оперативно-розшукової тактики притаманні кожній оперативно-тактичній ситуації. На практиці це використовується оперативними підрозділами Національної поліції України під час підготовки та проведення таких тактичних заходів, як оперативна комбінація. Як елемент оперативно-розшукової тактики вона є комплексом дій, об'єднаних єдиним задумом, легендою та спрямованих на вирішення конкретного завдання щодо виявлення, запобігання або розкриття злочину. Вона характеризується складністю задуму, багатоетапністю дій, наявністю однієї або декількох легенд, складною системою тактичних прийомів використання оперативно-розшукових засобів і методів для виконання конкретного оперативно-тактичного завдання. До того ж оперативній комбінації об'єктивно властива ситуаційність. Розглядаючи розмаїття можливих оперативно-розшукових ситуацій та завдань, вирішуваних за допомогою їх проведення, вважаємо, що тут доцільно навести класифікацію, запропоновану В.Г. Самойлович. Він поділяє оперативно-розшукові ситуації: за часом виникнення – на початкову, проміжну та кінцеву; за можливостями досягнення бажаного результату – на сприятливу або несприятливу; за характером і ступенем протистояння – на безконфліктну й конфліктну (двосторонню чи багатосторонню, а також суворого чи помірною суперництва); за ступенем повторюваності в практиці – на типову і специфічну [5].

Оперативно-розшукова тактика як складова частина оперативно-розшукової діяльності, у свою чергу, складається з елементів: оперативно-розшукова ситуація; оперативно-тактичне моделювання; оперативна комбінація. До елементів оперативно-розшукової ситуації, зазвичай, відносять оперативно-тактичну характеристику під час певної кримінальної або криміногенної події; характеристику умов, у яких знаходить свій вияв певна подія; характеристику реальних можливостей працівника оперативного підрозділу (або оперативного підрозділу) щодо вжиття необхідних заходів з метою вирішення поставленого завдання. Таким чином, вивчення

оперативно-розшукової ситуації – це пізнавальна діяльність, що пов’язана зі складним діалектичним процесом пізнання кримінальної події та проходить суперечливий шлях від знання дрібних приватних фактів до пізнання всіх сторін досліджуваної ситуації. У результаті з’ясовуються всі необхідні обставини об’єктивної дійсності на момент виявлення кримінальної події. Оцінка фактичних даних при вивченні оперативно-розшукової ситуації дозволяє визначити подальші шляхи проведення оперативно-розшукового заходу й конкретні тактичні прийоми їх здійснення. У процесі аналізу фактичні дані, отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів, під час зіставлення з іншими дають підставу для вірної оцінки не тільки наявних відомостей, але й усієї оперативно-розшукової ситуації. Отже, оцінка фактичних даних у процесі вивчення оперативно-розшукової ситуації є розумовою діяльністю працівників оперативних підрозділів, що полягає в поясненні, тлумаченні фактів для встановлення ступеня їх відношення до певної кримінальної події [6, с. 8-9].

1. Телійчук В. Г. Кримінально-процесуальне та оперативно-розшукове законодавство щодо протидії торгівлі людьми: проблемні аспекти застосування. Державна політика щодо протидії торгівлі людьми: Україна та світ: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (8 жовтня 2021 року) / упор. Г. Я. Савчин, У. О. Цмоць. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. С.184-187. URL: <https://www1.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>.

2. Подковенко Т. Протидія злочинності: аксіологічний аспект. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Вип. 1. С. 32-39. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/38477>.

3. Павленко С.О. Сутність та зміст оперативно-розшукової ситуації. URL: <https://forumprava.pp.ua/files/042-063-2018-4----Pavlenko--7-.pdf>.

4. Бірюков Г.М. Сутність та поняття оперативно-розшукової ситуації як елемента оперативно-розшукової тактики. URL: http://www.rusnauka.com/PNR_2006/Pravo/11_birjukov.doc.htm.

5. Меживой О. В. Оперативно-розшукова ситуація як підстава для вибору та застосування оперативної комбінації. URL: https://www1.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/library/visnyky/nvsvy/02_2010/movzok.pdf.

6. Оперативно-розшукова тактика: навч.-метод. посіб. / Р. В. Мукоїда, А. О. Шелехов, С. В. Албул, В. Б. Любчик ; за заг. ред. С. В. Кузніченка. Одеса: ОДУВС, 2013. 206 с.